

IJTIMOIY TARMOQLAR VA AXBOROT OQIMI

Abdurahmonov Zafar Botirovich

Bojxona instituti, Axborot texnologiyalari va matematika kafedrasi, katta o'qituvchi,

tel: +998909630306

Email: ucell@mail.ru

Abdusattorov Sardor

Bojxona instituti, Bojxona ishi fakulteti, 2-kurs YuP-123 guruh kursanti, tel:

+998932119636

Email: sabdusattorov382@gmail.com

Annotatsiya: XXI asrda ijtimoiy tarmoqlar axborot tarqatishning eng kuchli vositalaridan biriga aylandi. Ushbu maqolada Twitter (hozirgi X), Facebook va Instagram kabi platformalarning axborot oqimi tezligi, aniqligi va yo'nalishiga ta'siri o'rganiladi. Tadqiqot zamonaviy ilmiy adabiyotlar hamda siyosiy harakatlar va COVID-19 pandemiyasi kabi sog'liqni saqlash inqirozlari singari so'nggi voqealardan olingan amaliy kuzatuvlarga asoslangan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy tarmoqlar axborotning tezroq va keng tarqalishiga yordam bersa-da, shu bilan birga noto'g'ri ma'lumotlar va aks-sado xonalari kabi muammolarni ham keltirib chiqaradi. Xulosa qismida jamiyatning media savodxonligini oshirish va soxta ma'lumotlarni tartibga solishni kuchaytirish zarurligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: ijtimoiy tarmoqlar, ma'lumot oqimi, soxta ma'lumotlar, aks-sado xonasi, raqamli muloqot

СОЦИАЛЬНЫЕ СЕТИ И ИНФОРМАЦИОННЫЙ ПОТОК

Абдурахмонов Зафар Ботирович

старший преподаватель кафедры информационных технологий и математики

Таможенного института, тел: +998909630306

Email: ucell@mail.ru

Абдусатторов Сардор

курсант 2-го курса факультета таможенного дела Таможенного института,

группа ЮП-123, тел: +998932119636

Email: sabdusattorov382@gmail.com

Аннотация: В XXI веке социальные сети стали одним из самых мощных средств распространения информации. В этой статье рассматривается влияние таких платформ, как Twitter (ныне X), Facebook и Instagram, на скорость, точность и направленность информационного потока. Исследование основано на современной научной литературе и практических наблюдениях, полученных из последних событий, таких как политические движения и кризисы здравоохранения, такие как пандемия COVID-19. Результаты показывают, что, хотя социальные сети способствуют более быстрому и широкому распространению информации, они также создают проблемы, такие как дезинформация и помещения эха. В заключении подчеркивается необходимость повышения медиаграмотности общества и усиления регулирования дезинформации.

Ключевые слова: социальные сети, поток информации, ложная информация, эхо-кабинет, цифровое общение

SOCIAL NETWORKS AND INFORMATION FLOW

Abdurakhmanov Zafar Botirovich

Senior Lecturer, Department of Information Technologies and Mathematics, Customs Institute, tel: +998909630306

Email: ucell@mail.ru

Abdusattorov Sardor

cadet of group YuP-123 2nd year, Faculty of Customs Affairs, Customs Institute, tel: +998932119636

Email: sabdusattorov382@gmail.com

Abstract: In the 21st century, social networks have become one of the most powerful means of disseminating information. This article explores the impact of platforms like Twitter (now X), Facebook, and Instagram on the speed, accuracy, and direction of information flow. The research is based on contemporary scientific literature and practical observations from recent events, such as political movements and health crises, such as the COVID-19 pandemic. The results show that while social networks contribute to faster and wider dissemination of information, they also cause problems such as misinformation and echo rooms. The conclusion emphasizes the need to improve the media literacy of society and strengthen the regulation of false information.

Keywords: social networks, information flow, false information, echo room, digital communication

Kirish

Ijtimoiy tarmoqlar insonlarning muloqot qilish va ma'lumot almashish usullarini tubdan o'zgartirdi. Ilgari axborot asosan gazetalar, televideniye yoki rasmiy bayonotlar orqali tarqalardi. Bugungi kunda esa, aqlli telefonlar va ilovalar tufayli odamlar yangiliklar, fikrlar va faktlarni zudlik bilan e'lon qilish imkoniyatiga ega bo'ldilar. Bu rivojlanishning tezkor yangilanishlar va ko'plab ovozlarning eshitilishi kabi afzalliklari bor. Biroq, u soxta axborotni tarqatish yoki bir tomonlama qarashlarni shakllantirish kabi muammolarni ham keltirib chiqarmoqda (Vosoughi, Roy va Aral, 2018)[1].

Ushbu maqola ijtimoiy tarmoqlarning axborot oqimiga ta'sirini o'rganadi. Asosiy masala shundaki, zamonaviy jamiyatda ijtimoiy tarmoqlar axborotning tezligi, sifati va ta'siriga qanday ta'sir ko'rsatadi. Bu muhim, chunki biz axborot siyosatni, sog'liqni saqlash xatti-harakatlarini va hatto tinchlik yoki mojarolarni belgilaydigan davrda yashayapmiz.

Usullar

Ushbu maqola so'rovnoma yoki suhbat kabi birlamchi ma'lumotlarga asoslanmagan. Aksincha, u 2018-2024 yillar oralig'ida chop etilgan ilmiy manbalar, yangilik maqolalari va hukumat hisobotlarini o'rganishga asoslangan adabiyotlar sharhi hisoblanadi. Google Scholar, JSTOR va Scopus kabi ma'lumot bazalaridan "ijtimoiy tarmoqlar", "axborot oqimi", "soxta ma'lumot" va "raqamli muloqot" singari kalit so'zlar yordamida izlanish o'tkazildi. Bundan tashqari, yaqinda nashr etilgan hamda ommaviy axborot vositalari va kommunikatsiya sohasidagi taniqli olimlar tomonidan yozilgan manbalar kiritildi.

Natijalar va muhokama

Ijtimoiy tarmoqlar axborot tarqalishini ilgari hech qachon bo'lmagan darajada tezlashtirdi. Masalan, Twitter foydalanuvchilarga yangilanishlarni real vaqt rejimida ulashish imkonini beradi. Tabiiy ofatlar yoki norozilik namoyishlari paytida bu hayotlarni saqlab qolishga va dolzarb masalalarga e'tibor qaratishga yordam beradi (Bruns va boshqalar, 2021)[2]. Biroq, bu tezlik ma'lum xavf-xatarlarni ham o'z ichiga oladi. Ko'pincha odamlar ma'lumotlarning to'g'riligini tekshirmasdan ularni ulashadi. Aslida, soxta xabarlar ijtimoiy tarmoqlarda haqiqiy xabarlarga qaraganda tezroq tarqaladi (Vosoughi va boshqalar, 2018).

Ijtimoiy tarmoqlardagi axborot oqimining asosiy muammolaridan biri noto'g'ri ma'lumotlar tarqalishidir. Odamlar ko'pincha biror narsani ko'p marta ko'rsa, hatto u yolg'on bo'lsa ham, unga ishonib qoladi. Ijtimoiy media platformalari foydalanuvchilarga ular yoqtiradigan kontentni ko'rsatish uchun algoritmlardan foydalanadi. Bu "aks-sado xonalari"ni yaratadi, bu yerda odamlar faqat o'z fikrlariga o'xshash qarashlarni eshitadi (Cinelli va boshqalar, 2021)[3]. Siyosiy vaziyatlarda bu

jamiyatdagi bo‘linish va nafratni kuchaytirishi mumkin. Masalan, COVID-19 pandemiyasi paytida Facebook va YouTube’da vaksinalar haqidagi ko‘plab soxta g‘oyalar tarqaldi. Bu esa sog‘liqni saqlash idoralariga aholini himoya qilishni qiyinlashtirdi (Wilson va Wiysonge, 2020)[4]. Yana bir misol qilib keltirilsa, 2020-yildagi Sardoba suv ombori falokati paytida, mahalliy foydalanuvchilar rasmiy xabarlar chiqishidan oldinoq Telegram va Facebook’da surat va videolarni ulashishgan. Zarar ko‘rgan hududlardagi ko‘pchilik aholi vaziyatni tushunish uchun milliy televideniyeqa qaraganda ko‘proq ijtimoiy tarmoqlarga ishongan. Bu holat tezkor xabardorlikni oshirishga yordam berdi va hukumatni ham tezroq harakat qilishga undadi. Biroq, ayni paytda, ba’zi xabarlarda noto‘g‘ri ma’lumotlar yoki vahima tarqalgan, bu esa yana bir bor shuni ko‘rsatadiki, tez tarqalgan axborot har doim ham to‘g‘ri yoki foydali bo‘lavermaydi.

Yana bir muhim jihat - ta’sir o‘tkazuvchilar va mashhurlarning axborot oqimiga ko‘rsatadigan ta’siridir. Ko‘pchilik foydalanuvchilar an’anaviy jurnalistlarga qaraganda ijtimoiy tarmoqdagi ta’sir o‘tkazuvchilarga ko‘proq ishonadi. Ba’zan bu foydali bo‘lishi mumkin, masalan, ta’sir o‘tkazuvchilar sog‘liqni saqlash bo‘yicha maslahatlarni tarqatishga yordam berganda. Ammo ular noto‘g‘ri yoki zararli xabarlarni targ‘ib qilganda bu xavfli tus olishi mumkin (Vraga va Bode, 2020)[5].

Ijtimoiy tarmoqlar oddiy foydalanuvchilarga ham jurnalist sifatida faoliyat yuritish imkonini berdi. Bu axborot oqimini kengaytirdi. Matbuot erkinligi cheklangan mamlakatlarda ijtimoiy tarmoqlar haqiqiy voqealarni yoritishning yagona vositasi bo‘lishi mumkin. Biroq, bu holat axborot sifatini nazorat qilishni ham murakkablashtiradi. Har kim xohlagan narsasini joylashtirishi mumkin, faktlarni tekshirish uchun esa yetarli filtrlar mavjud emas (Bradshaw va boshqalar, 2021)[6].

Shu bilan birga, O‘zbekiston axborot makonida sodir bo‘layotgan ijobiy o‘zgarishlarni ham tan olish muhim. 2016-yildan beri ommaviy axborot vositalarining erkinligida asta-sekin, ammo ko‘zga tashlanadigan yaxshilanish kuzatilmoqda. Kun.uz va Daryo.uz singari mustaqil yangilik saytlari va Telegram kanallarining soni ortdi. Ular ba’zan mahalliy muammolar va hukumat harakatlari haqida tanqidiy xabar berishmoqda. Ayrim hollarda, jamoatchilik shikoyatlari internetda tarqalgandan so‘ng, mahalliy mansabdorlar ishdan bo‘shatilgan yoki jazolangan. Misol uchun, ijtimoiy tarmoqlarda tarqalgan adolatsizlik yoki korrupsiya haqidagi videolar hukumat organlari tomonidan haqiqiy tergovlarga sabab bo‘ldi. Bu esa ijtimoiy tarmoqlarning yanada shaffof va xalq ovozigacha e’tiborli bo‘lishga undayotganini ko‘rsatmoqda.

Xulosa

Ijtimoiy tarmoqlar bugungi kunda axborot almashishning kuchli vositasiga aylangan. U odamlarga tez va keng doirada muloqot qilish imkoniyatini beradi. Biroq, u soxta

ma'lumotlar tarqalishi, soxta yangiliklar va bir xil fikrli guruhlar paydo bo'lishi kabi yangi muammolarni ham keltirib chiqarmoqda. O'rganilgan adabiyotlardan ko'rinib turibdiki, axborot oqimining tezligi oshgan, ammo uning ishonchliligi pasaygan. Kelajakda biz yanada samarali faktlarni tekshirish tizimlariga, foydalanuvchilarning savodxonligini oshirishga va ijtimoiy tarmoq platformalarining mas'uliyatini kuchaytirishga ehtiyoj sezamiz. Aks holda, soxta ma'lumotlarning xavfi yanada kuchayishi mumkin.

Adabiyotlar ro'yxati

- 1.Vosoughi, S., Roy, D., va Aral, S. (2018). Internetda haqiqiy va soxta yangiliklar tarqalishi. Science, 359(6380), 1146-1151. <https://doi.org/10.1126/science.aap9559>
- 2.Bruns, A., Moon, B., Paul, A., va Münch, F. (2021). Twitter'da COVID-19 va 2020-yilgi AQSh saylovlari: noto'g'ri ma'lumot va tuzatuvchi kontentning assimetrik dinamikasi. Ijtimoiy tarmoqlar va jamiyat, 7(3), 1-14. <https://doi.org/10.1177/20563051211043950>
- 3.Cinelli, M., Morales, G. D. F., Galeazzi, A., Quattrocioni, W., va Starnini, M. (2021). Ijtimoiy tarmoqlarda aks-sado kamerasi effekti. Milliy fanlar akademiyasi ma'ruzalari, 118(9), e2023301118. <https://doi.org/10.1073/pnas.2023301118>
- 4.Wilson, S. L. va Wiysonge, C. (2020). Ijtimoiy tarmoqlar va emlashga shubha. BMJ Global Health, 5(10), e004206. <https://doi.org/10.1136/bmjgh-2020-004206>
- 5.Vraga, E. K. va Bode, L. (2020). Noto'g'ri axborotni aniqlash va uning cheklangan xususiyatini tushunish: Noto'g'ri axborotni tavsiflashda ekspert bilimi va dalillardan foydalanish. Siyosiy kommunikatsiya, 37(1), 136-144. <https://doi.org/10.1080/10584609.2020.1716500>
- 6.Bradshaw, S., Bailey, H., va Howard, P. N. (2021). Sanoatlashtirilgan dezinformatsiya: 2020-yilda ijtimoiy tarmoqlardagi uyushgan manipulyatsiyaning global inventarizatsiyasi. Oksford internet instituti. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3788396>